

Systemkanteling in onderwijs en kinderopvang

Hoe kan een digitaal portfolio een systeemkanteling in onderwijs en kinderopvang bewerkstelligen? Door het te baseren op de methodiek van sociaal ontwerpend leren, een model dat is ontwikkeld door Tom Oosterhuis. Het sociaal-ontwerpend-lernenmodel is toegerust op de 21ste eeuw. | Lotte de Rooij en Wilma Schepers

Tom Oosterhuis is geen kantelaar in die zin dat hij als manager of directeur een organisatie de ‘andere kant’ op heeft gestuurd, zoals de kantelaars in de eerdere interviews. Terwijl hij vertelt – en vertellen doet hij graag – komt de gedachte op dat Tom het prototype is van een zelfkantelaar, iemand die door ervaringen in zijn leven en werk zelf een andere kant op is gegaan.

Nu zijn er meer mensen die veranderen door hun levenservaringen. Wat Tom dan behalve zelfkantelaar ook tot een systeemkantelaar maakt, is dat hij zijn ervaringen vertaald heeft naar een methodiek voor het onderwijs die mensen met zichzelf en met elkaar weet te verbinden: de methodiek van sociaal ontwerpend leren. ‘Sociaal’ omdat we in de toekomst steeds meer met anderen in wisselend samengestelde groepen zullen leven en werken en ‘Ontwerpend’ omdat het vormgeven van ons leven steeds meer ruimte biedt voor eigen inbreng. Deze methodiek heeft hij geïmplementeerd in Mevolution, een ‘combinatie van een digitaal portfolio en een didactische omgeving om écht vorm te geven aan integrale ontwikkeling’, zo staat te lezen op mevolution.nl. Waarom is Tom zo gegrepen door een systeemkanteling in het onderwijs?

Expressie geven

Tom is opgeleid tot theatermaker en tv-regisseur. Zo is hij ook zijn werkzame leven begonnen, als kunstenaar. Het eigene van kunstenaars is dat zij duizend-en-een middelen gebruiken om expressie te geven aan wat hen zelf beweegt.

Een gewaardeerd kunstenaar is iemand die het lukt om gevoelens, ideeën en gedachten zo tot uitdrukking te brengen dat die door een ander verstaan worden en iets bij die ander teweegbrengen. Met louter ‘vrije

expressie’ kom je er niet. Het maken van een (kunst)werk vraagt ook sturing: onderzoek doen, planmatig werken en beheersing van technieken.

Verbijsterend

Tom vertelt: ‘In een onderwijsproject met middelbare scholieren dat ik 20 jaar geleden als theatermaker initieerde, kwam ik erachter dat we van kinderen verwachten dat zij op allerlei manieren sturing geven aan wat zij doen. Maar we vergeten de kinderen te leren dat zij zelf, als persoon, een onmisbaar onderdeel zijn van dat proces. Sterker nog, we leren het ze af, vaak onbedoeld.’

‘Ik vond het verbijsterend om dat te ontdekken. Voor mij als kunstenaar is het vanzelfsprekend dat ik in mijn werk niet alleen de kennis heb, de techniek beheers en het proces stuur, maar dat ik ook uitdrukking geef aan wat mij beweegt. Dat is de motor waarop ik draai, het is mijn intrinsieke motivatie.’

‘Hele kleine kinderen hoef je dat niet uit te leggen. Die doen dat vanzelf. Als een kleuter een tekening maakt, dan zit in die tekening alles wat een kind op dat moment bezighoudt. Dat is ook wat ons als volwassenen zo ontroert aan kindertekeningen. Ook al zie je aan alle kanten dat die “technisch” niet voldoet.’

‘Helaas, al heel gauw leren we kinderen binnen de lijntjes te kleuren waarmee we de verbinding tussen wat een kind leert en zijn beleving verbreken. Daarmee haal je de energie uit de ontwikkeling. Ik wil die verbinding herstellen. Dat vraagt wel om een systeemkanteling in het onderwijs. Om dat te ondersteunen heb ik het Sociaal-Ontwerpend-Leermodel ontwikkeld wat ondersteund wordt door het digitale portfolio van Mevolution.

Wat zijn de kantelervaringen in jouw leven geweest die bijgedragen hebben aan het succes van sociaal ontwerpend leren en Mevolution?

Tom: ‘Voor mij als kunstenaar is het altijd vanzelfsprekend geweest mijn eigen drive te volgen. En daar kan ik best self-centered in zijn. Om echt wat te betekenen voor anderen, en dus om echt wat te kunnen bereiken in de systeemkanteling in het onderwijs, heb ik drie kwartjes moeten horen vallen. Zoals zo vaak hoor je die kwartjes pas vallen als je ergens pijnlijk je neus stoot.’

‘De eerste ervaring was de confrontatie met het feit dat mijn zus de ziekte MS kreeg. Ik kwam erachter dat mijn goedbedoelde bemoeizucht door haar niet op prijs werd gesteld. Het leerde me dat als je echt iets wil betekenen voor anderen, je moet luisteren naar wat die ander vraagt. Je zult je moeten verdiepen in de vraag wat een ander echt nodig heeft en wat hem of haar beweegt. Het lijkt een open deur, maar dat is alle wijsheid achteraf.’

‘Het tweede kwartje viel toen iemand tegen me zei: “Je bent een leuke jongen Tom, met frisse ideeën, maar denk nu niet dat het allemaal zo vernieuwend is wat je bedenkt. Er zijn heus anderen geweest die goede ideeën hebben gehad.” Dat leerde me zien dat ik bescheiden moest zijn en me moest verbinden met wat anderen voor mij al gedaan hebben. Juist de verbinding met eerdere

---

Kantelaars zijn mensen met bijzondere eigenschappen. Het zijn koplopers, verbinders en strategen ineen. Zij slaan inhoudelijk een nieuwe weg in en realiseren hun ambitie. In deze serie interviewt Wilma Schepers samen met Lotte de Rooij van PACT voor Kindcentra een aantal kantelaars die consequent en in de praktijk de ontwikkelbehoefte van een kind centraal stellen. In een kindcentrum, vanuit de jeugdhulp, in een brede school of in de kinderopvang. Wat betekent dit voor ouders, voor betrokken professionals en voor de manier waarop je het primair proces organiseert.

theorieën en ontdekkingen maken dat we kunnen vertrouwen in de evolutie van pedagogiek en onderwijskunde.’

‘Het derde kwartje: in mijn aanvankelijke opstand tegen leraren en scholen wilde ik in mijn theatertijd alles altijd meteen groots en meeslepend doen, zonder dat ik er echt aan toe was. Werkend met jongeren leerde ik: vallen en opstaan moet in een veilige omgeving kunnen plaatsvinden. Je leert alleen in jouw zone van naaste ontwikkeling. De rol van de leerkracht is om een kind daar te brengen.’

‘Mijn drie kwartjes, leerde ik, staan voor de zelfdeterminatietheorie. De behoefte aan autonomie, relatie en competentie moet in balans zijn. Dan is er intrinsieke motivatie voor leren. Dat ik deze drie kwartjes heb horen vallen en dat ik er ook werkelijk iets mee gedaan heb, heeft er naar mijn overtuiging voor gezorgd dat het sociaal-ontwerpend-leermodel en het e-portfolio van Mevolution aansluit bij de behoefte van de kinderen voor wie het bedoeld is. En dat de professionals die met de kinderen werken de betekenis en meerwaarde ervan zien.’

Integrale kindcentra

Wat betekent jouw manier van denken voor opvang en onderwijs voor jonge kinderen? Ofwel, wat draagt het bij aan de vorming van integrale kindcentra?

Tom: ‘Een van de kennisgebieden waarop ik mijn aanpak baseer is die van de breinwetenschap. Die vertelt ons dat de ontwikkeling van de frontale cortex – geassocieerd met zelfsturing – tot het einde van jouw twintiger jaren doorgaat. Dus eigenlijk willen we een doorlopende ontwikkelingslijn schetsen van 0 tot 25. Ik vind het daarom mooi dat we bij SKOBOS (onderwijskoepel in Oirschot, Spoordonk en de Beerzen) de lijn van 0 tot 13 jaar hebben mogen uitzetten.’

‘Omdat de intrinsieke motivatie, de eigen biografie, het zelfgestuurde ontwikkelingsproces, op alle ontwikkelingsgebieden onmisbaar is, zouden het formele en informele leren niet gescheiden moeten zijn. Op heel jonge leeftijd zijn ze dat ook niet. Kinderen spelen in een – daar ga ik vanuit – rijke speel/leeromgeving. Langzaam maar zeker leren kinderen de werkelijke wereld

en de magische wereld uit elkaar te halen. Dan gaan er lampjes aan.’

‘Het zevende levensjaar wordt hier de scharnierleeftijd genoemd. Rond die leeftijd maakt een kind de overstap van magisch denken naar concreet denken, het bereikt “het dode tekenpunt”, zoals creatieve docenten dat graag zeggen. Het kind wil niet meer vrij tekenen omdat het niet ‘echt’ lijkt.’

‘Wanneer we creatief denken een belangrijke 21ste-eeuwse vaardigheid vinden, is het cruciaal om juist dan het creatieve kind niet met het badwater weg te gooien, maar toe te rusten met vaardigheidstraining. En met de mentaliteit dat naast logisch denken ook creatief denken van belang is. Mijn methodiek ondersteunt volwassenen bij het begeleiden van dit proces.’

‘Het doel is dat kinderen leren sturing te geven aan hun eigen proces. Want dat is wat de 21ste eeuw van ons vraagt, dat we kinderen competenties meegeven die hen helpen hun eigen leven en dat van mensen met wie zij verbonden zijn, vorm te geven.’

‘Ik heb dit denken verwerkt in het Sociaal-ontwerpend-Lerenmodel. Het model heeft vier fases die ik heel plat kan samenvatten met: ‘Ik wil wat, jij wil wat, er kan wat en er moet wat. En hoe maken we hier samen chocola van? Dit proces wordt gevolgd in Mevolution. Als kinderen heel jong zijn, vullen volwassenen het e-portfolio. Naarmate de kinderen ouder worden, gaan ze steeds meer zelf doen en wordt het e-portfolio iets wat van hen is. Een prachtig bezit om de wereld mee te ontdekken.’

Tom Oosterhuis

Tom Oosterhuis is de ontwikkelaar van het Sociaal-ontwerpend-Lerenmodel en het e-portfolio mevolution.nl. Binnen het e-portfolio kunnen kinderen, jongeren en studenten het ontwikkelproces van hun talenten en vaardigheden vastleggen én delen. Door gebruik te maken van de applicatie leren kinderen (jongeren of studenten) eigenaar te worden van hun ontwikkelingsproces door zichzelf (samen met anderen) een ontwikkelopdracht te geven, een aanpak te bedenken, uit te voeren én te evalueren. Mevolution wordt onder meer gebruikt door Signum (26 kindcentra in 's-Hertogenbosch) en SKOBOS (5 kindcentra in Oirschot).

Lees meer op: mevolution.nl.